

ვაჟა კვიციანი

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის მთავარი მეცნიერ-თანამშრომელი

ქართულ საგვარეულოთა ისტორია (საყვარელიძეთა ერთი ოჯახის კახეთში დამკვიდრების ისტორია)

ყველა ძველ გვარს, საკუთარ წარმომავლობასთან დაკავშირებით, გარკვეული გადმოცემები და ლეგენდები შემოუნახავს. უმეტესწილად, მათში სინამდვილე და შენათხზი ერთმანეთში მჭიდროდაა გადაჯაჭვული, ამიტომაც, ძალზე მნიშვნელოვანია დოკუმენტური საბუთების არსებობა და მათთან ზეპირი გადმოცემის შეჯერება. ხშირად ეს ვერ ხერხდება, რადგან ქვეყნის ძნელბედობის და სხვა გარემოებათა გამო, დოკუმენტური მასალა თითქმის პირნიმინდაა დაკარგული ან განადგურებული.

ამჯერად მინდა სამი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი წარმოვადგინო, რომლებიც საყვარელიძეთა გვარის ერთი ოჯახის კახეთში დამკვიდრებას შეეხება (ალავერდსა და ხორხელში, ასევე თელავში). ყველა მათგანი დედანია და არასდროს გამოქვეყნებულა. საბუთები ინახება ჩვენს პირად არქივში. საბუთები თარიღდება მე-19 საუკუნის 10-იანი წლებიდან 1832 წლამდე. ქრონოლოგიურად მესამე საბუთი, რომელიც 1832 წლით თარიღდება, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან ცნობილი საზოგადო მოღვაწეების, მწერლებისა და პოეტების: ალექსანდრე და ვახტანგ ორბელიანების ხელიდანაა გამოსული (დამონმებულია მათი საკუთარი ხელმოწერით).

მივყვეთ საბუთებს ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით. პირველი საბუთი, რომელიც საყვარელიძეთა ამ ოჯახის კახეთში დამკვიდრებას შეეხება, დაწერილია ორად მოკვიცილ ლურჯ ქალაღმზე. ამ საბუთში ნათქვამია, რომ გრიგოლ დავითის ძე საყვარელიძე 40 წლის წინ დამკვიდრდა ალავერდსა და მის შემოგარენში; მათ „ამ ოჯახის“ აზნაურიშვილობას ფიცით ამტკიცებენ: პეტრიაშვილები, მადრანის მხარის ნაცვალის ჯანი

და მისი ოჯახის წევრები, ლუარსაბ კობიაშვილი, გიორგი ენდრონიკაშვილი, ჭავჭავაძე დავითი, ედიშერ ჩოლოყავეცი (ჩოლოყაშვილი), თავადი ბაბადიშვილი: ზაქარია და როსები. საბუთი უთარიღოა, მაგრამ ქალაქს აქვს ჭვირნიშანი 1808 წლისა. სავარაუდოდ, საბუთიც ამავე პერიოდში უნდა იყოს შედგენილი. 1808-40 = 1768; ამგვარად, საყვარელიძეთა ამ ოჯახის პირველი წარმომადგენელი, ამ მხარეში, XVIII საუკუნის დაახლოებით 60-იან წლებში გადმოსულა. საიდან, საქართველოს რომელი კუთხიდან, გადმოსახლდნენ დავით და გიორგი საყვარელიძეები, საბუთიდან არ ჩანს, მაგრამ ოჯახის ზეპირი ტრადიციით¹, ოჯახი, კახეთში სამცხიდან გადასულა, თავის ხის სახლთან ერთად.

საინტერესო ფაქტია, რომ ამ საბუთის ერთ-ერთი მოწმე, გოგია (გიორგი) ენდრონიკაშვილი აცხადებს, რომ მისი წინაპარი ნათესაურად იყო დაკავშირებული საყვარელიძეთა ამ გვართან (გრიგოლ საყვარელიძის დედა, მისი პაპიდაშვილი ყოფილა), ასევე საინტერესოა, რომ საუფლისწულო მამულის მადრანის [4, 70] მმართველიც (ნაცვალი) ამონმებს საყვარელიძეთა ამ განაყოფის გვარიშვილობას.

საბუთი ნაწერია შავი მეღნით, მსხვილი მხედრულით. სამივე საბუთში მსგავსია რამდენიმე ასოს გადაბმა (მაგალითად „ვ“ და „ე“ და „ი“, „ფ“ და „ი“ და ა. შ. ხშირად „ე“, „ვ“, „ფ“ კლავნილი ფეხით არის წარმოდგენილი). მსგავსი მხედრული ხელი, ტიპურია XVIII ს-ის ბოლოსა და XIX ს. პირველი ნახევრისთვის.

საბუთში აღრეულია „ხ“ („ხანის“) და ჰ („ხარი“-ს) ხმარება. პუბლიკაციაში, ჩვენ ორთოგრაფია არ შეგვიცვლია და ისევე დავტოვეთ, როგორც ისინი დედანშია.

საერთოდ, აღიარებულია, რომ საყვარელიძეთა ფუძე იმერეთიდანაა. არსებობს, მაგალითად XVI ს. პირველი ნახევრის სიგელები, რომელთა მიხედვით, მეღქისედევ საყვარელიძე გაენათელი ეპისკოპოსია [1, 154].

XVII- XVIII სს-ში საყვარელიძეთა გვარი კვლავ იმერეთში ჩანს [2, 394], მაგრამ მათი განაყარი უკვე ქართლში, შიდა ქართლში და სამცხეშიც ჩანს [3; 37, 4, 264, 538]. ზევით ნახსენები ერთი

---

¹ დედაჩემი ირინე საყვარელიძე ამ ოჯახის პირდაპირი ჩამომავალი იყო.

ოჯახის განაყარის გარდა აშკარაა, რომ საყვარელიძეები, კახეთში სხვა დროს და სხვა ფუძიდანაც არიან დამკვიდრებული.

დავუბრუნდეთ ისევ ჩვენს არქივში დაცულ საბუთებს. მეორე საბუთი დათარიღებულია 1829 წლის („ჩყვთ“) 25 („იე“) ნომერით. ამ საბუთს გასცემს თელავის მაზრის („უეზდის“) თავად-აზნაურთა მარშალი – აბელიშვილი. საბუთი ნაწერია ყავისფერი, ორფურცლიანი ქაღალდის პირველ გვერდზე. საბუთი („მონმოზა“) ყავისფერი მელნით არის დაწერილი. მას პირადი ხელმოწერით ადასტურებს თავად-აზნაურობის თელავის მაზრის მარშალი აბელიშვილი. საბუთის მარჯვენა ზედა კუთხეში რუსეთის იმპერიის ღერბია გამოსახული. იმ პერიოდისთვის, ორთავიანი არწივის ფრთები ისე არ იყო გაშლილი როგორც მოგვიანებით და არწივს ბრტყალებში სამეფო ინსიგნიები არ ეჭირა. რუსული ღერბის რეფორმირება მოგვიანებით – 1883 წელს განხორციელდა.

ამ საბუთშიც დამონშებულია კახეთში გადმოსულ საყვარელიძეთა აზნაურული წარმომავლობა და ერთი საყურადღებო დეტალიც არის მოტანილი. კერძოდ, თავად-აზნაურთა მარშალი აბელიშვილი წერს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ საყვარელიძეთა ამ ოჯახს საბუთების დიდი ნაწილი, მძიმე ისტორიული ვითარების გამო (მტრის შემოსევები, აყრა-გაქცევა და ა. შ.), დაჰკარგვიათ, მათ მაინც შემოუნახავთ საქართველოს უკანასკნელი კათოლიკოს-პატრიარქის, ერეკლე II-ის ძის, ანტონ II-ის (1764-1827; პატრიარქობდა 1788-1810 წლებში) გუჯარი (1810). ამ განჩინებაში ანტონ II-ს ნიკოლოზ ხარჭაშენლისთვის მიუთითებია, სოფელ ოთხთვალში² მსახლობელი ივანე და მიხეილ გრიგოლის ძეთა ბიძა – ბესარიონ საყვარელიძე იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიაში გაემწესებინა. ამასთანავე მარშალი აბელიშვილი ამოწმებდა იმ ფაქტსაც, რომ გეორგიევსკის ტრაქტატისადმი თანდართულ თავად-აზნაურთა სიაში, აღნიშნული გვარი, სამეფო აზნაურთა შორის იყო მოხსენიებული.

მესამე საბუთი, 1832 წლის 27 ივლისისაა გაცემული. როგორც აღნიშნული გვექონდა, ეს საბუთი განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს საბუთის გამცემი პირების: ალექსანდრე და ვახტანგ

² უცნაური სახელის მქონე სოფელი „ოთხთვალი“ იოანე ბაგრატიონის მიხედვით, მდებარეობდა სოფლებს ბახტრიონსა და მადრანს შორის [4, 701].

ორბელიანების გამო. 1832 წლის ზაფხულში (გავიხსენოთ: საბუთი 27 ივლისსაა გაცემული!) ქართულ ელიტარულ წრეებში დიდი სამზადისი იყო. მზადდებოდა სერიოზული შეთქმულება რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ. ალექსანდრე და ვახტანგ ორბელიანები, ერეკლე II-ის ნაბოლარა ქალიშვილის – თეკლას ვაჟები, ამ შეთქმულების სათავეში იდგნენ. მით უფრო დასაფასებელია მათგან, რომ ასეთ დროს, მათ მოიცალეს კერძო დავის გადასაჭრელად; როგორც სიგელიდან ირკვევა, სოფ. ხორხელში მცხოვრები გრიგოლ საყვარელიძის ვაჟები იოანე (ივანე) და მიხეილი, სასამართლოში დავობდნენ იმის შესახებ, რომ ისინი გლეხები არ იყვნენ და არავითარი გამოსაღები ან შრომითი ბეგარა მათ არ ეკისრებოდათ და არაფრის გადახდა არ ევალებოდათ. როგორც კი ორბელიანები დარწმუნდნენ, რომ საყვარელიძეები მართლები იყვნენ და აზნაურთა ფენას განეკუთვნებოდნენ, თვითონვე შეწყვიტეს დავა და სასამართლოდან ყველა პრეტენზია გაიწვიეს. წარმოვადგენთ საბუთებს ქრონოლოგიური რიგის მიხედვით.

პირველი საბუთი:

(საბუთში მხოლოდ სასვენი ნიშნებია ჩვენ მიერ გამართული):
„ე. ჩვენ ერთობით პეტრიაშვილები, ღმერთსა ვფიცავთ და ხელმწიფის თავსაცა, რომ ეს გრიგოლ დავითის შვილი აზნაურ შვილი არის და ამისი მამა რომ გადმოსულა და თელავს დასახლებულა³ და აღზრდილა, ჩვენი ქალიც უთხოვნია; აზნაურ შვილის პატივით ყოფილა, რომ ამათ არცარა სახელმწიფო და არცარა სხვარამ სთხოვებიათ, თავის-უფალი იყვნენ; ეს ორმოცი წელიწადია, რომ აქ ჩვენში არიან; ამათ არცარა სთხოვებიათ და აზნაური შვილის სახითაც იქცეოდნენ.

ე. მე, მაღრანის⁴ ნაცვალი ჯანი და ერთობით ნაცვლიანი ღმერთსა ვფიცავთ და ხელმწიფესა, რომ ეს გრიგოლ დავითის შვილი აზნაურ შვილად გვიცნია და ამის მამასაც მოვესწარ, აზნაურ შვილი იყო, ამაში გლეხული ქცევა არა გვინახავს რა.

ე. მე, ლუარსაბ კობიაშვილი ღმერთსა ვფიცავ და ხელმწიფის

3 დედანში, პირველი ასო „დ“-ს ნაცვლად, „ს“ - წერია, მაგრამ ეს აშკარად კალმის მექანიკური შეცდომაა.

4 მაღრანი. სოფელი ე. წ. გაღმამხარში იხ. იოანე ბაგრატიონი [3, 70]

თავსა, რომ ეს გრიგოლ დავითის შვილი აზნაურ შვილათ მიცნია; ამის მამასაც მოვესწარ, აზნაურ შვილის სახით იქცეოდა და ყოველნი პატივს ვცემდით; მოყვრითაცა და ნათესავითაც აზნაურ შვილნი არიან. ამ ზემოხსენებულთ კეთილშობილთ წერა არ იცოდენ, მე ღვდელი ბალალოჩინი პანტელეიმონ ვსწერ ამათის სიტყვითა.

ქ. მე, გოგია ენდრონიკაშვილი, ღმერთს ვფიცამ და ჰელმწიფის თავს, ეს გრიგოლ დავითის შვილი აზნაურ შვილი არის; როდესაც ავის დროსაგან, ამათი ქვეყანა ნამზდარა⁵, გადმოცვივნილან ორნი ძმანი; ამ გრიგოლის მამა დავით, თელავს იდგა და მისი ძმა – გიორგი ალავერდს; პატიოსანნი კაცნი და აზნაურ შვილნი იყვნენ და ამ გრიგოლის დედაც, ჩემი პაპიდაშვილი იყო და სხვანიც მრავალნი ჰყვანა ნათესავნი კეთილშობილნი. ენდრონიკაშვილი გიორგი (სახელი ჩახვეულადაა – ვ. კ.)

ქ. რაგვარადაც ეს ზემო ხსენებულნი კეთილ შობილნი ემონმებიან გრიგოლს, მეც ამისი აზნაურ შვილობა ისრე ვიცი⁶ და ამის მამის ბიძისაც კარგად მცნობი ვარ. ჭეშმარიტებას ვფიცავ. ენდრონიკაშვილი.

ქ. მე თავადი⁷ ჭავჭავაძე დავით, ღმერთსა ვფიცავ და ხემწიფესა, რომ მამიჩემისგან გამიგონია, ამ გრიგოლის მამა აზნაურ შვილი იყო და ეს გრიგოლიც, აზნაურ შვილათ მიცნია. ისეთ ალაგს შევესწარით, რომ სანერელი კალამი არ იშობებოდა და მე, პანტელეიმონ მღვდელს... ხსა (არ იკითხება – ვ. კ.) და ვსწერ ამის სიტყვით.

(ქ.) თავადი ჩოლოყაევი ედიშერ, ვემონმები ამ ჩემ წერილს. ეს, დავითის საყვარელიძის შვილი გრიგოლ აზნაური შვილათა გაგვი(გო)ნია და იყო. თუმ მოურავი ედიშერ ჩოლოყაევი⁸.

(ქ.) ღმერთს ვფიცავთ, ჩვენ: თავადი ბაბადიში ზაქარია და როსები, რომ ესა საყვარელიძე დავითის შვილი გრიგოლ, აზნაურ შვილად გაგვიგონია და გვიცნია.

5 დედანში, აქედან („ნამზდარა“) სიტყვებამდე „გიორგი, ალავერდს“ წინადადებას ქვეშ ხაზი აქვს გასმული, მაგრამ ჩანს, რომ ეს ხაზგასმა შემდეგში მომხდარა და არა თავიდანვე.

6 ამის შემდგომ ორი წინადადება ფურცლის მეორე მხარეს გადადის

7 ეს სიტყვა თითქმის სულ ამომქრალია

8 ეს სიტყვა (გვარის აღმნიშვნელი) თითქმის სულ ამომქრალია

(ქ.) (ღმე)რთს ვფიცავთ ჩვენ სულხანისშვილი ბარსკი⁹ რომ ესა საყვარელიძე დავითის შვილი გრიგოლ, აზნაურიშვილად გაგვიგონია და გვიცნია“.

მეორე საბუთი: 1829 წელი.

„მონშობა მიეცათ ესე აზნაურთ, თელავის უეზდის სოფელს ხორხელში მცხოვრებელი ივანეს და მიხაილს გრიგოლის ძეთა საყვარელიძეთ. მასზედ, რომელ ესენი სწარმოებენ ნამდვილ იმ აზნაურთ საყვარელიძეთ გუარისაგან, რომელიც, განსვენებულის მეფის ირაკლისაგან წარდგენილსა და რუსების პელწმიფა იმპერატრიცა ეკატერინა მეორესგან წელსა ჩღჰგ (1783 ვ. კ.) უმაღლესად დამტკიცებულს ტრახტისადმი¹⁰ შერთულს სიაში აღმოჩენილ არს რიცხუსა შორის აზნაურთ, საკუთრად მეფისადმი კუთვნილთა, რომლითაც გვართა და აზნაურებითის ღირსებით, ამათს ოჯახს, ყოველთვის უსარგებლია და ჰქონია ის კეთილშობილური ცხოვრება-მდგომარეობა და პატივი, რომელიც რომ კეთილშობილურს წოდებას ეკუთვნიან და თუმცა ავთა ჟამთა ვითარებათა და ხშირად და ხშირადთა¹¹ მტერთაგან საქართველოსა ზედა დაცემათა და მოოხრებათაგან, მეფეთ წყალობის წერილნი ამათ ოჯახს აღარ შერჩენია, და ახლა თითონაც ობლად და უპატრონოდ დაშთენილან; დაკარგულს წერილებს გარდა კიდევ აქუსთ ერთი გადარჩენილი წერილი საქართველოს კათალიკოს პატრიარქის, მეფის ირაკლის ძის ანტონისა, წელსა ჩყი (1810 – ვ. კ.) აგვისტოს ჰგ (23 – ვ. კ), რომელშიაც ცხადად ჩანს გუარი ამათი, რომ მისს უწმინდესობას მოუწერია ყდ (ყოვლად – ვ. კ.) სამღუდელოს ხარჭაშნელის ნიკოლოზისადმი, რომ საყვარელიძეს მღდუელს ბესარიონს ოთხთვალაში მსახლობელს, იქავ ოთხთვალაში, ნათლის-მცემლისა ეკლესიაზედ ენქერი უკურთხოს; რომელიც წერილი, ეკუთვნის ამა ზემოხსენებულ ივანეს და მიხაილს გრიგოლისძეთა საყვარელიძეთ, ასე რომე, აღნიშნულ ამ წერილში, მღუდელი ბესარიონ საყვარელიძე არის ღვიძლი მამის ძმა ამათი. და ესრედ ამათს ოჯახს ძველადგან – დღევანდლამდისინ ყოველთვის ჰქონია

9 ასეა დედანში. შესაძლოა, უნდა ყოფილიყო „გორჯასკი“

10 იგულისხმება ე. წ. „გორგიევსკის ტრაქტატი“

11 ასეა ტექსტში

და აქუს აზნაურებითი ღირსება, რომლისაც, ჭეშმარიტებისამებრ მცოდნენი, ვემოწმებით საკუთარისა ამასაზება ხელის მონერთა ჩვენითა. ნოემბერს იე (25 – ვ. კ.) დღესა, წელსა ჩყვთ-ს (1829 – ვ. კ.). თელავის უებდის მარშალი თა(ვადი) აბელიშვილი“.

მესამე საბუთი: 1832 წელი.

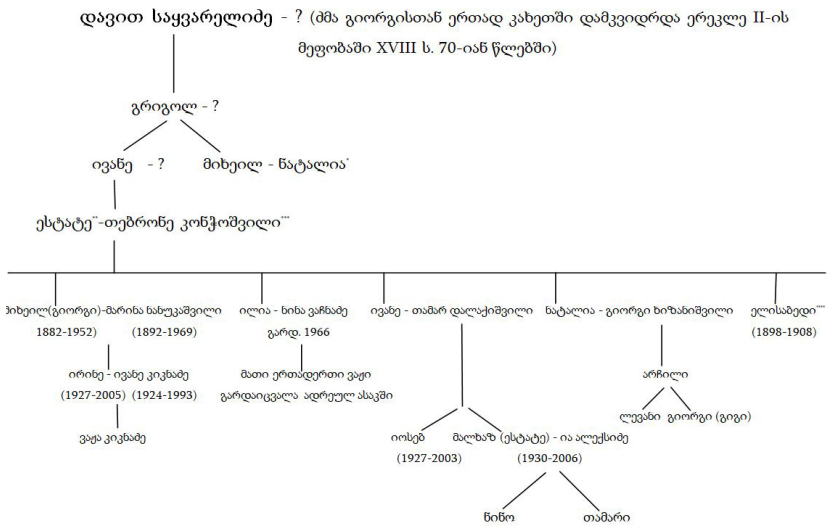
„ჩყლბ წელსა (1832 - ვ. კ.) ივლისის კზ (27) დღესა გაძღვეთ წერილსა ამას, ჩვენ ამის ქვემო ჴელის მომწერნი პოდპორუჩიკი ალექსანდრე და ვახტანგ ვახტანგის ძენი, თავადნი ორბელიანოვნი, თქუენ თელავის უებდის სოფელს ხორხელს მცხოვრებელთ აზნაურთ იოანე და მიხაილ გრიგოლის ძეთა საყვარელიძეთ, მისთვის რომელ რადგანაც თქვენი აზნაურიშვილობა საქმეებით აღმოჩნდა და წარსულს ჩყვე-ს წელსა (1825 – ვ. კ.) მარტის თვესა, ჩვენგანმან პირველმან მისცა არზა თელავს ოკრუჟნის ნაჩაღნიკს სტეფანოვს ჩვენდამი ყმობასა ზედა, სადაც წარმოებს საქმე და აწ, კეთილნებობითა ჩვენითა დაუტევეთ დავაჲ იგი; ამიერთ, არღარა გვეწოდეს დავა თქვენ ხსენებულთ აზნაურთთან, არცა ჩვენ და არცა შთამომავალთა ჩვენთა, ხართ საუკუნოდ და შთამომავლობითად თავისუფალი ჩვენის ყმობიდან და თქვენს დასარწმუნებლად, მოგეცით წერილი ესე და ამაზება უნდა ჩვენგანმან პირველგანვე მისცეს არზა თელავის ოკრუჟნის ნაჩაღნიკს, რომ მან დააყენოს წარმოება საქმისა და მიეცეს საუკუნოს დავინყებასა და წერილი ესე დამთეს უცვალებად ამა სრულს მტკიცეს ძალაზება, რომლისთვის ჴელს ვანერთ: პოდპორუჩიკ თა(ვადი) ალექსანდრე ორბელიანოვი (ხელრთვა); თა(ვადი) ვახტანგ ორბელიანოვი (ხელრთვა)“.

ამას მოსდევს სასამართლო დადგენილება რუსულ ენაზე: „1832 года Июля 27-го числа, сие обязательство в Тифлисском уездном суде, Подпоручика Александром и Вахтангом Орбелиановыми лично евлено и в книгу¹² подлинником под № 616 записана и что оно е собственноручно подписано, в том, Суд сей, подписом и приложением Казенной печати свидетельствует. Заседатель Книязь: Баратов; Секретарь: (ხელრთვა არ განირჩევა).“ აქვე მოთავსებულია თბილისის სასამართლოს მცირე ბეჭედი (შუაში

12 ეს რუსულენოვანი დადგენილება ფურცლის მეორე გვერდზე გადადის

სახელმწიფო ღერბით). ამ მოწმობის პირველი გვერდის მარჯვენა ზედა მხარეს მოთავსებულია რუსეთის იმპერიის ისეთივე ღერბი, როგორც წინა საბუთში. მხოლოდ წარწერაა შემდეგი სახის: „Для письма крепостей до 10 000 рублей. Цена три рубли“.

ყველა ჩვენს ხელთ არსებული საბუთის და დამატებითი მასალის (მაგალითად, სოფელ ხორხელის საყვარელიძეთა საგვარეულო სასაფლაოს წარწერები, საარქივო მონაცემები) მოშველიებით, საყვარელიძეთა ამ შტოს კახეთში დამკვიდრების და მათი შემდგომი თაობების ისტორია ასე წარმოგვიდგენია:

* სოფ. ხორხელში, საფლავის ქვაზე არსებული წარწერის მიხედვით, ნატალია იყო ესტატე საყვარელიძის დედა: „ჭემმარითი დედაკაცი ქართული ოჯახისა“; ის გარდაიცვალა 1898 წლის 18 აპრილს, 80 წლის ასაკში. იქვე ყოფილან დაკრძალული მისი მცირე ასაკის შვილიშვილები: ევატერინე, პეტრე, ქეთევან, ანიკო.

** ესტატე საყვარელიძის გარდაცვალების წელი - 1908 - დასახელებულია ეპისკოპოს პეტრე კონჭოშვილის (1836/39-1909) პირად წერილში ჩემი პაპის, მიხეილ (გიორგი) საყვარელიძისადმი (1908 წ. 13 თებერვალი).

*** თებრონე კონჭოშვილი გახლდათ ეპისკოპოს პეტრე კონჭოშვილის უფროსი ძმის მათეს ქალიშვილი (საქართველოს ეროვნული საისტორიო არქივი ფონდი 489 აღწ. 1, საქმე N20259, ფ. 1-3); იმას რომ მიხეილ (გიორგი) საყვარელიძის მშობლები იყვნენ ესტატე მიხეილის ძე საყვარელიძე და თებრონია მათეს ასული, მოწმობს საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო არქივის მიერ გაცემული ცნობაც (N29-C; 1970 23 მარტი; არქივის დირექტორი თ. ტაბლიაშვილი)

**** ელისაბედ საყვარელიძე დაკრძალულია სოფ. ხორხელის სასაფლაოზე. მის საფლავზე დგას ობელისკის ტიპის ძეგლი. მასზე გამოსახულია ქალის ხელი ვაზის მტევნით და მოტეხილი ვაზის ტოტი მტევნით და ფოთლებით.

დღეისთვის, საყვარელიძეთა ამ შტოს გამგრძელებელი, მამრობითი ხაზით, სამწუხაროდ აღარავინაა. საყვარელიძეთა ამ შტოს, დღეს მხოლოდ ახალგაზრდა ქალბატონები: ნინო და თამარი წარმოადგენენ.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. პირთა ანოტირებული ლექსიკონი XI-XVII სს. ქართული ისტორიული საბუთების მიხედვით, ტომი შეადგინეს მ. სურგულაძემ და დ. კლდიაშვილმა, ტ. IV, თბილისი, 2007.
2. ქართული სამართლის ძეგლები, გამოსცა და კომენტარები დაურთო ი. დოლიძემ, ტ. 2, თბილისი, 1970.
3. ქართული სამართლის ძეგლები, გამოსცა და კომენტარები დაურთო ი. დოლიძემ, ტ. III (საეკლესიო საბუთები XI-XIX სს.), თბილისი, 1974.
4. იოანე ბაგრატიონი, ქართლ-კახეთის აღწერა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთეს თ. ენუქიძემ და გ. ბედოშვილმა, თბილისი, 1986.

Vazha Kiknadze

*Main Scientific Researcher of Ivane Javakishvili
Institute of History and Ethnology at Ivane Javakishvili Tbilisi State University*

**FROM THE HISTORY OF NOBLE FAMILIES OF GEORGIA
(ESTABLISHING OF ONE BRANCH OF SAKVARELIDZE'S
FAMILY IN KAKHETI)**

Summary

In the article it is published 3 documents (Dated: 1808//1810 (aprox.), 1829, 1832 years) about the history of the one branch of Sakvarelidze family. They emigrated from the western Georgia to Kakheti, in the end of the 18th century and established in Telavi district.

The documents are authentic and never have been published. They are kept in my personal archives.

The main essence of the documents is that the emigrated Sakvarelidze were trying to confirm their belonging to the nobility class. Main representatives of the aristocratic families of Kakheti: Cholokashvili, Endronikashvili, Chavchavadze, Orbeliani and others confirmed that this branch of Sakvarelidze really belonged to nobles.

Handwritten text in Church Slavonic script, covering the majority of the page. The text is dense and appears to be a formal document or letter.

1832 года Июля 27го гдѣ ея одеская епархія въ
Генеральномъ Канцелярѣ Св. Синода
Александровъ и Макариевъ Канцелярѣ
Св. Синода въ Канцелярѣ

подлинникомъ под
запискою и то оное
сверено, въ то же
подписано и при ко-
пейной печати свидетелемъ

Заведующий делами С. С. С. С.

Сирмаго Сирмаго